

EUGLENA



PB-PP|B-37037
BELGIE(N) - BELGIQUE

**JAAR
GANG 41
NR. 2**

SCHELPEN AAN DE BELGISCHE KUST

HISTORISCHE GEOGRAFIE & BEHEER

API-POSTER

GIFTEN



WINTER 2020

DRIEMAANDELIJKS NATIONAAL TIJDSCHRIFT VAN JNM



JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

JNM, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu, is een jeugdbeweging voor iedereen tussen 7 en 26 jaar die zich goed voelt in de natuur en zijn schouders niet ophaalt voor het milieu. Samen trekken we het hele jaar door de mooiste natuurgebieden in en laten we ons betoveren door de zotste waarnemingen. We nemen zelf een zaag of schop in de hand en maken ruimte voor natuur. Bovendien gaan we op een duurzame en milieuvriendelijke manier door het leven en proberen we anderen daar ook warm voor te maken. En tijdens de zomermaanden? Dan kan je tijdens één van onze veertig zomerkampen in binnen- en buitenland dagenlang genieten met vrienden in de natuur. Kom zelf op ontdekking bij één van onze vijftig afdelingen in Vlaanderen en Brussel.

Lid worden

Surf naar www.jnm.be/lidworden en vul het inschrijvingsformulier in.

Je krijgt de keuze tussen €24 (standaard), €5 (verlaagd tarief) of €30 (verhoogd tarief) inschrijvingsgeld. Betalingsinstructies volgen via mail.

Lid blijven

Surf naar www.jnm.be en meld je aan.

Surf dan naar "mijn gegevens" (rechts bovenaan).

- €24 (standaard), €5 of €30 voor piep-, ini- & gewone leden, geboren in 1995 tot en met 2013

- €30 (standaard) of €24 euro voor steunleden (je krijgt een abonnement op Euglena en geniet van de ledenvoordelen)

- €40 voor instellingen, bibliotheken, scholen... (je krijgt een abonnement op Euglena + Kikker)

Contacteer ons

Op lokaal niveau zetten honderden vrijwilligers zich in om JNM'ers van 45 afdelingen uren speelplezier te bezorgen. Vul je gemeente in bovenaan op jnm.be en je komt terecht op de contactpagina van jouw afdeling.

Op nationaal niveau wordt de werking gedragen door het hoofdbestuur. Dat zijn ongeveer 70 vrijwilligers die zich in negen werkgroepen en ploegen inzetten. Je vindt de contactgegevens van het hoofdbestuur op jnm.be/hb.

Het hoofdbestuur en de afdelingen worden ondersteund door zes personeelsleden op het nationaal secretariaat in Kortrijksepoortstraat 192 in Gent.

Heb je een administratieve vraag, mail dan info@jnm.be of bel 09 223 47 81.

Euglena is het driemaandelijkse nationale tijdschrift van JNM. De artikels en foto's worden gemaakt door onze vrijwilligers. Dank aan alle schrijvers en fotografen! Vragen? Inzendingen? Eén adres: Euglena@jnm.be
Werken mee aan dit nummer: Lore Bonte, Oliver Mechthold, Soetkin De Vos, Jef Hendrix, Michiel Soenen, Jiri Eeckhout, Andries Devogel, Raf Vanisterbecq, Mirte Eyckerman, Jorn Van de Velde, Anna Verhoeven, Emma de Backer, Lune Labeeuw
Foto voor -en achterkant: Renée Lejeune

Vormgeving: Hanne Bergers

INHOUD

3 Voorwoord

AFDELING IN DE KIJKER

4 Afdeling Westland

NATUURSTUDIE

8 Schelpen aan de Belgische kust

12 Vieze parasieten

15 Waarnemingstelex

NATUURBEHEER

17 Historische geografie en beheer

23 Grote Heroïsche werkdag aan het Helleven

NOG MEER LEUKS

26 Nieuws uit nationaal

28 Projectenpagina

30 Column Jaar van de laatste: En dat was de startdag

31 API-poster

AANKONDIGINGEN

34 Giften

35 Basis Animator Cursus

36 JNM Winkel

VOORWOORD

Bij deze wil ik je officieel welkom heten in deze nieuwe Euglena. Ik hoop dat je minstens even enthousiast deze Euglena hebt opengeslagen als dat ik dat altijd doe.

Nu ik jullie aandacht heb, wil ik het even met jullie hebben over iets dat niet standaard-JNM-achtig is. Iets dat te maken heeft met het enge woord "economie". Voor ik begin, stel ik jullie even wat vragen. Wat weet jij over economie? Welke beelden heb jij voor ogen als je denkt aan de "bedrijfswereld"?

De kans is groot dat je, net als ik vroeger, heel negatief naar deze wereld kijkt. Voor mij was geld toen iets dat je gewoonweg "op de bank" zet. Economie was een zaak voor mensen in strakke pakken. Managers of bedrijfsleiders waren zakkenvullers die alleen maar aan winst denken. Om maar te zwijgen over de vervuiling die erbij komt kijken, mensenrechten die worden geschonden... Ik zag vooral de negatieve aspecten van deze wereld. Toch is mijn mening hierover genuanceerder geworden.

De afgelopen jaren ben ik me meer en meer gaan interesseren in hoe economie werkt en hoe het de wereld draaiende houdt. Snap ik het volledig? Tuurlijk niet. Ik doe mijn best en ben leergierig over dit onderwerp. Nu komt dan het punt waarom ik hierover ben begonnen in dit voorwoord: ik ben ook meer en meer gaan beseffen hoeveel vooroordelen er binnen de JNM bestaan over die wereld. Misschien is het wel goed om hier wat meer over

bij te leren. Want hoe kunnen we zo een groot deel van onze samenleving veranderen zonder deze wereld te snappen? Hoe kunnen we die stereotype mensen in maatpak veranderen - of buitensjotten - als we hun niet echt kunnen bereiken? Ik denk dat we alleen gerichtere en betere kritiek kunnen geven als we ook weten waarop we eigenlijk commentaar geven. Even voor de duidelijkheid: ja, ik vind (ook) dat dat wereldje moet veranderen.

“Hoe kunnen we een groot deel van onze samenleving veranderen zonder deze wereld te snappen?”

Ik hoop dat we er als JNM mee voor kunnen zorgen dat de economische wereld duurzaam zal worden. Maar ik denk niet dat we iets gaan kunnen veranderen zonder deze wereld erbij te betrekken. Het is aan ons om de economische wereld mee warm te maken voor een duurzamere samenleving met respect voor iedereen. Gelukkig zijn er ook in de economische wereld meer en meer alternatieven. Denk aan

de bankenwereld. Het toppunt van de economie en het voorbeeld bij uitstek van een wereldje waar eigenlijk niemand iets van snapt. Ze doen maar met je geld wat ze willen. Toch bestaan er ook nu al duurzame(re) alternatieven: banken met meer transparantie en verantwoorde investeringen. Ook bedrijven dicht bij huis maken al de overstap: verpakkingsloze winkels, tweedehandswinkels en vegan eetgelegenheden zijn hot! Zelfs grote multinationals beginnen de roep van ons, de consument, te horen en hebben een groter ecologisch aanbod. Ook zij voelen dat hun toekomst zeer onzeker zal zijn als ze nu niet mee op de kar springen. Hèhè, best wel vermoeiend om zo'n voorwoord te schrijven. Weinig ruimte voor nuance. Hopelijk heb ik jullie er eens over laten nadenken. Nu, hop, geniet van de rest van deze Euglena!

Dikke knuffels (Coronaproof, deu-euh)
Lore, namens de bondstop (Robin, Oliver en Lore)



Westland in de kijker

Veel dank aan Wout Platteau en Stephanie Dulst om ons zo bereidwillig te woord te staan! Meer weten over deze toffe bende Westlanders en hun fameuze Levende Trap? Lees snel dit toffe interview!

Hé daar Westlanders, mag ik jullie zo noemen? Hoe gaat met jullie, in deze niet zo evidente tijden?

Wout: Goed!

Stephanie: Ja ça va eh!

Wout: Nu ligt alles stil hé. We hebben dit jaar wel veel ini's, piepers, twee nieuwe leiding en bijna een nieuw lokaal! Eigenlijk net naast ons oude lokaal. Ons oude lokaal was boven een jeugdhuis. Daar is er veel muziek en het was dus niet goed om te vergaderen of als we een filmavond willen houden.

Stephanie: Ja! En met de piepers konden we daar ook niet allemaal binnen!

Soetkin: Een goed lokaal is inderdaad van belang.

Wout en Stephanie knikken instemmend.

Hebben jullie nog online-activiteiten of iets dergelijks voorzien voor tijdens deze lange winter/ lockdown dagen?

Stephanie: Het ligt momenteel even stil.

Wout: Ja onze werking ligt even stil. Momenteel is er nog niets online. We hadden wel gedacht aan een quiz! Maar het is ook zo plots hé. Alles ligt bijvoorbeeld ook stil voor de +12 -jarigen.

Soetkin gaat verder in op de quiz.

Wout: Ja, niet zo evident voor bijvoorbeeld piepers en ini's. Het zal eerder voor de leiding zijn.

In het voorjaar maakten jullie een coole wilgen vogelkijkhut! Of toch nét nog ietsje anders had ik van Wout gehoord? Kunnen jullie hier wat meer uitleg over geven?



Soetkin de Vos

Wout: Het is eigenlijk meer een levende trap met haagbeuk en wilgensoorten er rond. Na verloop van tijd, alé eigenlijk na enkele jaren, wordt de metalen structuur waar het nu op leunt, weggehaald. Het heeft ook een mooi uitzicht over het landschap.

Soetkin: Cool zijn er daar foto's van?

Stephanie: Ja! Ik heb er zelf nog één van mijn zus er bij!

Soetkin: Cool (lacht), stuur maar door!

Wout: Ik heb er ook nog, ik stuur ze door!

(aangename stilte)

Wout: Dat was eigenlijk in samenwerking met Willem Goemaere, van opleiding is hij landschapsarchitect.

Soetkin (onderbreekt): Willem hoe?

Wout: (lacht) Willem Goemaere, ook een JNM'er, die nu ouwe sok is!

foto: Wout Platteau



Stephanie: Ja, Willem, hij heeft een dergelijk concept voor onze trap gezien in Duitsland.

Wout: Ja, het is eigenlijk het eerst gelijkaardige project hier in België.

Soetkin: Oh! Dat is dus eigenlijk echt wel een unicum, waar jullie aan meegewerkt hebben?

Was de activiteit voor piepers,

Stephanie: Het was moeilijker dan gedacht.

We babbelen even over vanalles en nog wat: waaronder hun mooie facebookpagina en de leuke foto's. Uiteindelijk komen we weer uit bij de soort van trap.

Wout: Het is de bedoeling dat de bomen rond de trap groeien.

Soetkin: hoe ziet het er nu uit?

Stephanie: De bomen zijn nu al groter met blaadjes aan.

Soetkin: Ik ben benieuwd. Hoe zijn jullie eigenlijk in contact gekomen met Willem?

Wout: Ik had hem al eens ontmoet.

“ Die harde kleigrond was best nog heavy. De bomen moesten dicht bij elkaar staan. ”

ini's, gewone leden?

Stephanie: Nee, enkel leiding.

Soetkin: Een goede teambuilding dan!

Wout en Stephanie: We waren eigenlijk maar met drie (lachen)

Soetkin: Wat moesten jullie zoal doen?

Stephanie: Putten graven en bomen planten.

Wout: Eigenlijk ook de bomen halen en de selectie hé, dus wilgen, knotten. Willem is ze dan gaan halen.

Soetkin: Maar bomen planten is toch ook een heus karwei?

Wout: Ja, die harde kleigrond was best nog heavy. De bomen moeten dicht bij elkaar staan. Ze dienen als steunpunt voor de toren/trap.

Stephanie: En hij is ook eens komen spreken in ons lokaal en had toen een maquette mee.

Wout: Normaal gezien ging het 'Levende Trap project' ook met een officiële opening zijn, maar door corona is die nu al meermaals uitgesteld. We hopen dat het nog kan doorgaan, naar volgend jaar toe.

Soetkin: Misschien wel een voordeel? Het zal er dan nog mooier uitzien! *(Wout en Stephanie lachen en knikken instemmend)*

Wout: De locatie van het project is in Loker. Als je naar Google Maps gaat kan je 'onze Levende Toren in Heuveland' terugvinden.

Soetkin: Heuveland behoort dus al tot jullie afdeling! Kunnen jullie even schetsen tot waar jullie afdeling allemaal reikt?

Stephanie: Ieper, Poperinge, Vleteren en Heuveland maken allemaal deel uit van onze afdeling.

Ondertussen babbelen we verder over hoe ze aan de naam voor hun Piepkamp 'DE KINGPINGBENDE VAN XI-JING PING' kwamen, dat deze zomer plaatsvond in de Panne. Foto's kan je bewonderen op hun fotopagina.

Als andere afdelingen ook zoiets gelijkaardig in elkaar willen boksen, welke tips geven jullie ze nog mee?



foto: Wout Platteau

De Levende Toren, met een héél mooi uitzicht!

Wout: Zoek vooral iemand die het kan, zoek 'jullie eigen Willem'. Als afdelingen op zich dat willen doen, kost het ook veel. Het zal al ruim in de richting van 2000 euro of meer gaan.

Stephanie: Zoek een mooie locatie met een mooi uitzicht. Bij ons is het op een terrein van ANB. Er is ook onlangs een wandelroute aangelegd en geopend.



foto: Stephanie Dulst

Ik heb nogal veel gefocust op die uitkijkhut, maar dat is uiteraard slechts een heel klein stukje van jullie werkjaar. Hadden jullie vorig werkjaar een favoriete activiteit? Kunnen jullie daar wat meer over vertellen?

Stephanie: Ons kamp deze zomer was echt wel tof. Dertien piepers hadden we mee. Dat maakte het nog gezellig. Het was in de tuin van de boswachter.

Wout: Vlak aan zee.

Stephanie: Bij de Franse grens. We hadden een hele week mooi weer! Uitgezonderd op Bonte Avond was het écht aan het stortregenen. Toen zaten we allemaal onder de shelter (lacht).

Wout: Ook het kruien was écht de moeite tijdens het kamp.

We keuvelen nog gezellig verder over het kamp en de kampenzomer.

Zijn er nog dingen die ik echt absoluut in de Euglena moet zetten voor jullie?

Zowel Wout als Stephanie moeten even nadenken.

Stephanie: (lacht) Oh, ik weet niet echt iets voor ons!

Wout: Iets unieks op kamp bij ons! Dat is toch wel de Parcours quiz. Een quiz, met vragen natuurlijk, en de piepers moeten dan elke keer een heel parcours afleggen.

Stephanie: Oh, die in Oelegem was cool! Onze parcours quiz was toen door het water én door de weide. Was echt grappig en wijs!

Wout: Ons nachtspel steken we ook altijd veel werk in! Dat is één van mijn favoriete activiteiten, en van de rest van de leiding ook denk ik!

Stephanie: Bijvoorbeeld dit jaar, hadden we een kist die de hint bevatte met wie de mol onder de leiding was. De kist had allemaal sloten en ze moesten opdrachten uitvoeren elke dag om een slot te kunnen openen. Op een avond

hadden we die kist 'ontvoert' en moesten de piepers die dan vinden.

Stephanie: Oh, nog een interessant weetje! Op ons kamp in Diksmuide (Blankaart) wouden we eens naar Oostende gaan met de bus. Maar onderweg hadden we een klapband. 't Was een super warme dag en op de terugweg zaten we daar met een groep van 30 piepers langs de kant van de weg! Uiteindelijk zaten we daar een uur tot de vervangbus er was. Wat wel grappig was, het moment dat die bus een klapband had, begon één van onze leiding, Hanne, te beatboxen en de ganse groep deed mee. En we zaten achteraan op de bus. Dat is een moment dat we niet vergeten! (lacht)

Wout: Oh, of ook een moment dat we niet snel zullen vergeten! Het dode kuikentje verhaal.

Soetkin: Het dode kuikentje verhaal? Dat klinkt als een interessant verhaal?

Wout: Dat is ooit gebeurd tijdens kamp. We mochten eieren rapen bij de boer, maar niet iedereen wist dat niet alle eieren opgeraapt mochten worden. Dus we waren dan enkele eieren aan het koken en sommige van die eieren kwamen bovendrijven. 'Oké, die zijn slecht' dachten we. Toen we ze weg deden zagen we echter dat in één ervan een dood kuikentje zat! Als eerbetoon en met toch wat schuldgevoel, staat dat kuikentje nu bij ons in het lokaal op sterk water!

Soetkin: Wat een verhalen! Gaan we hiermee afsluiten? Heel erg bedankt, Wout en Stephanie!

We zwaaien naar elkaar via de webcam.

Bedankt Westlanders!

foto: Stephanie Dulst



Dat Westlanders al eens graag een (verkleed) feestje houden is bij deze nu ook gekend!



foto: Renée Lejeune

Natuurstudie

SCHELLEN AAN DE BELGISCHE KUST

Het is najaar. De warme en zonnige periode is weer voorbij en maakt stilaan plaats voor wat in deze tijden overblijft van een winter. Dat betekent het einde van het vliegseizoen van veel insecten, het einde van de bloeiperiode van plantjes, kortom het einde van mijn natuurstudiejaar. Ik zet die hobby even op pauze en vervang het door gezellig samenzijn en leuke dingen doen met vrienden. Ah nee, wacht, dat mag niet ... Dat betekent dus dat ik andere bezigheden moet zien te vinden om de verveling tegen te gaan. Op zoek naar een andere soortgroep dan maar, eentje die je ook in de winter kan bekijken. Daarom besloten Iris en ik enkele weken geleden om een dagje naar de zee te gaan en ons toe te leggen op de schelpen aan onze kust. Een soortgroep die voor mij compleet nieuw was, maar wel echt de moeite waard bleek. Een kort verslag van een dagje snuffelen tussen dode beesten.



Jef Hendrix

Dode beesten, dat zijn het inderdaad. Of toch overblijfselen ervan. Een schelp is het uitwendige skelet dat een weekdier maakt uit kalk. Een skelet dat het dier beschermt tegen predatie, uitdroging en andere gevaren. Wat aanspoelt op het strand zijn gewoonlijk de lege schelpen, waar hoogstens nog afdrucken van het eigenlijke dier in te zien zijn. Vaak zijn de bewoners van de schelpen al zeer lang dood en zijn het gefossiliseerde schelpen die de kust bereiken, of spoelen zelfs schelpen aan van soorten die al lang uitgestorven zijn, zoals bijvoorbeeld de zwinkokkel.

oefening vrij vlot de familie kan bepalen. Verder kan een loupe handig zijn, maar maar meer heb je niet nodig.



De juiste uitrusting

Op een queeste naar een nieuwe soortgroep moet je goed voorbereid zijn. Zonder de juiste literatuur weet je niet waarnaar je moet zoeken. Gelukkig waren we goed voorzien met de gloednieuwe uitgave van de veldgids schelpen, die je kan kopen in onze JNM-winkel. Dat boek is op onze trip heel handig gebleken. Het bevat goede foto's van alle 320 soorten uit de Noordzee, met een korte beschrijving van de kenmerken en de verspreiding. En om niet compleet te verdwalen in al die op het eerste gezicht erg op elkaar gelijkende schelpen staat vooraan een korte tabel waarmee je met een beetje

Wie zoekt die vindt

Op het eerste gezicht kom je veel dezelfde soorten tegen. Het strand ligt vol met kokkels, nonnetjes, zaagjes, strandschelpen, boormossels en zwaardschedes. Maar met een scherpe blik en wat geduld haal je er al snel veel meer uit. Wandel langzaam langs de rijen schelpen met je ogen geconcentreerd op de grond gericht en je zal allerlei verschillende soorten vinden. Kruip ook af en toe rond op je knieën om de kleinste schelpjes te zien of om te graven in de laag schelpen die langs een pier

is opgehoopt. De grootste en mooiste schelpen worden snel gevonden en meegenomen door strandtoeristen. Als je die wilt vinden moet je er snel bij zijn. Het loont dus de moeite om ook voldoende langs het water te lopen om de pas aangespoelde schelpen te bekijken. Op deze manieren vind je veel meer soorten dan je op het eerste gezicht zou denken.

Diversiteit aan vormen en kleuren

Diversiteit aan vormen en kleuren

Bij schelpen denkt iedereen meteen aan de klassieke ovale klep met concentrische strepen die aan één zijde open is. Maar ze bestaan in alle vormen en kleuren.

“ Op queeste naar een nieuwe soortgroep moet je goed voorbereid zijn. “



De klassieke schelp zoals ik ze hierboven omschrijf behoort tot de grote en diverse groep van de tweekleppigen. Dit zijn diertjes die zich verschuilen tussen twee min of meer symmetrische schelpen die ze kunnen openen en sluiten. Meestal komen de kleppen los en vind je slechts de helft, maar vaak spoelen ook nog samenhangende kleppen aan. Ook binnen deze tweekleppigen tref je een grote variatie aan vormen aan. Van ovaal tot driehoekig tot langwerpig, rechthoekig of scheef trapeziumvormig...

Naast de tweekleppigen zijn er ook nog de zeeslakken. Deze hebben geen twee kleppen, maar slechts één schelp met een opening waarin de slak kruipt. De meesten hebben net zoals landslakken een spiraalvormig opgerold huisje. Maar er zijn er ook die slechts een hoedje met een opening zijn, zoals de schaalhorens.

Zo heb je nog nooit naar schelpen gekeken

De klassieke strandtoerist die naar schelpen zoekt heeft slechts één criterium: hij zoekt naar mooie schelpen. Maar als je de schelpen wilt determineren moet je verder kijken dan enkel 'mooi' en 'lelijk'. Er zijn heel wat kenmerken waar zelden iemand op let. Het zijn die details die het onderscheid maken. Je moet

naar schelpen kijken op een manier waarop je dat nog nooit hebt gedaan.

Vaak moet je letten op de sculptuur, het vaak onopvallende reliëf op het buitenoppervlak van de schelp. Sommige schelpen hebben horizontale en/of verticale ribben of groeven. Andere schelpen zijn zo goed als glad. Zo heeft bijvoorbeeld de gewone wenteltrap zeer opvallende verticale ribben, terwijl de priktolhoren horizontale, spiraalvormige groeven heeft en fuikhorens dan weer een netwerk van horizontale en verticale groeven hebben.



Bij de tweekleppigen zijn de meeste kenmerken aan de onderkant van de schelp te vinden. Een vaak voorkomend determinatiekenmerk is het aantal en de vorm van de slottanden, tandjes die de schelp beter doen sluiten. Ook de vorm van de afdrucken van het dier binnenin de schelp zijn van belang. Zo zijn er meestal twee spierindrucksels te zien. Daarop waren de spieren aangehecht waarmee het dier de schelp kon openen en sluiten. Tussen de spierindrucksels loopt de mantellijn, waarlangs de mantel van het dier was vastgehecht. Dat is een deel van de lichaamswand dat onder andere verantwoordelijk is voor de vorming van de schelp. Vaak zit er in die mantellijn een bocht, de zogenaamde mantelbocht. De vorm en grootte van deze bocht is meestal een belangrijk onderscheidend kenmerk.

Onze avonturen in Oostende

Deze wereld van de schelpen hebben we op een onze dag in Oostende goed leren kennen. Op een eerste rondje langs de kust namen we alle gewone schelpen mee om met het boek te

determineren. Daardoor wisten we op welke kenmerken we moesten letten en konden we op volgende rondjes al snel veel andere soorten vinden. Na een dagje zoeken kwamen we op die manier aan een stijve nek van naar de grond te kijken, maar ook 29 verschillende soorten schelpen. Hieronder een foto-overzichtje van de grote diversiteit aan vormen die we tegenkwamen. Dit overzichtje is slechts een deeltje van wat we op onze

dag aan zee vonden. Op die manier heb je al een voorproefje van de grote diversiteit aan schelpen. Maar er is nog veel meer te vinden! Ga zeker ook eens een kijkje nemen aan onze kust, al dan niet gewapend met de veldgids, en vergelijk die grote verscheidenheid aan vormen en kleuren. Kijk eens naar spierindrucksels en mantelbochten en probeer de mooiste schelp te vinden, voordat een willekeurige bengel van een strandtoerist ermee weg is.



gewone en Filipijnse tapijtschelp

Tapijtschelpen zijn tweekleppigen met een opvallende asymmetrische vorm. Twee soorten zijn frequent op het strand te vinden: de gewone tapijtschelp en de exotische Filipijnse tapijtschelp. Het onderscheidende kenmerk is hier de vorm van de mantelbocht.



bonte en gewelfde mantel

Mantelschelpen zijn zeer elegante schelpen. Ze zijn niet gemakkelijk te vinden, omdat ze niet heel vaak aanspoelen en snel worden meegenomen. Ze vallen op door hun oortjes. We vonden twee soorten mantels. Ze zijn het best van elkaar te onderscheiden aan de hand van de sterk verschillende sculptuur.



wulk

De wulk is één van de grootste schelpen die je regelmatig aan onze kust tegenkomt. Deze schelp wordt tot 12 cm hoog.



Amerikaanse zwaardschede

Deze zwaardschedes heeft iedereen wel al eens gezien op het strand. Helaas zijn het zo goed als allemaal exoten uit Amerika.



Amerikaanse en witte boormossel

Boormossels leven ingeboord in een substraat, zoals veen, hout of zachte (kalk)steen. De schelpen die je aan onze kust vindt zijn helaas bijna allemaal afkomstig van de invasieve Amerikaanse boormossel. Maar met goed speurwerk konden we ook enkele kleppen van de witte boormossel vinden. Deze is te onderscheiden door de omgeslagen bovenrand (pijlje).



gewone wenteltrap

Één van de mooiste schelpjes is de gewone wenteltrap. Deze heeft zijn naam niet gestolen, aangezien het door de opvallende ribben lijkt op een wenteltrapje. Door het kleine formaat valt het niet erg op, maar wie goed oplet kan veel wenteltrapjes vinden.



gevlochten en grofgeribde fuikhoren

Fuikhorens komen zeer veel voor aan onze kust. Je vindt vooral de gevlochten fuikhoren, die een prachtig patroon van horizontale en verticale ribben heeft. We maakten er een uitdaging van om een andere fuikhoren te vinden. Na lang zoeken vonden we uiteindelijk ook een grofgeribde fuikhoren. Deze verschilt van de gevlochten fuikhoren door de veel sterker uitspringende verticale ribben.



kokkel en brakwaterkokkel

Kokkels vind je overal. Maar als je goed oplet, kan je ook brakwaterkokkels vinden. Deze lijken erg hard op de welbekende kokkels, maar zijn asymmetrisch. Brakwaterkokkels leven in brak water, nabij de kust en niet in de Noordzee zelf. Kleppen die aanspoelen op het strand zijn steeds oude, gefossiliseerde exemplaren.



grote en halfgeknotte strandschelp

De meest standaard schelpen die je op het strand tegenkomt, zijn de strandschelpen. Verschillende soorten strandschelpen zijn niet gemakkelijk te onderscheiden. Je moet ervoor letten op subtiele verschillen in de grootte, de vorm en de mantelbocht

VIEZE PARASIETEN

Jiri Eeckhout



Mijn expertise op het vlak van dieren en planten is niet de grootste, toch wou ik JNM iets bijbrengen over een andere wereld van levende organismen. De iets minder populaire organismen die op onze aarde rondzwerven. In deze sectie gaan we het niet hebben over schattige parasieten zoals de Koekoek, de bremrapen of de uiteraard ultra schattige panda (die al jaren op onze kas leeft), maar we zullen het even hebben over die gortige organismen waarvan de meesten onder ons echt geen fan zijn.

Weet u het nog, een paar maand geleden was het bijna zover. We voelden de hete adem van corona in onze nek - of was dat de hete adem van Raf met corona? Toen kwam het bericht dat er een belgisch koppel plots was overleden aan malaria. We dachten allemaal: "Oh god nee, gaan we dat hier nu ook nog krijgen. Malaria of wat, nu is 't is allemaal naar de kloten." Het leek mij dus interessant om eens in te zoomen op het hoe en wat van malaria.

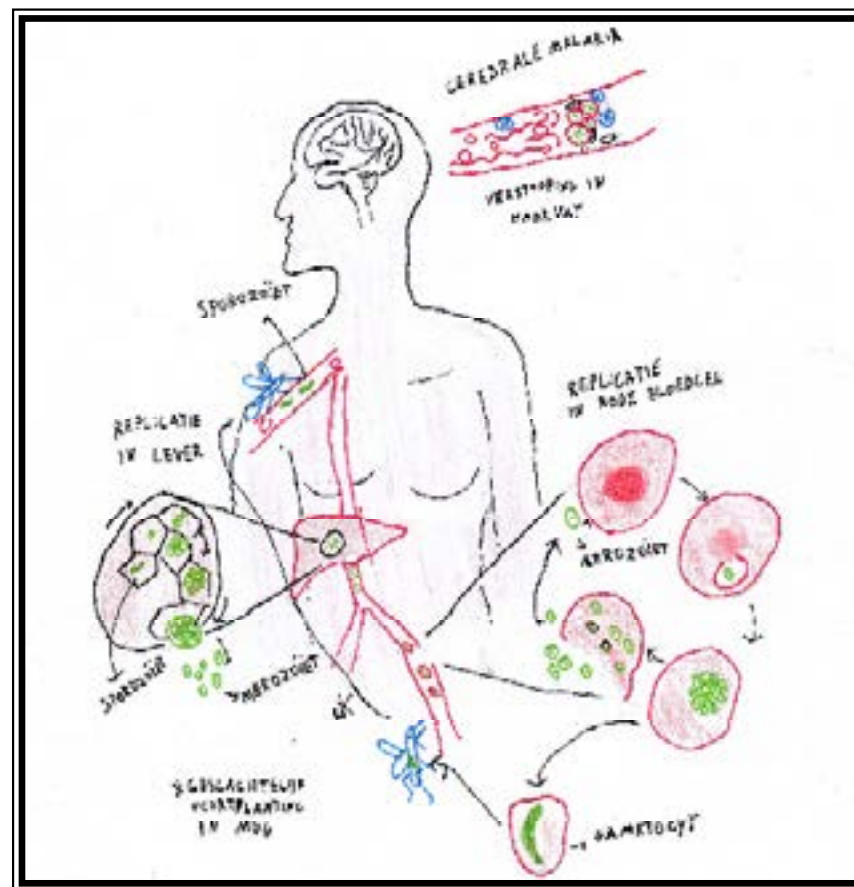
Malaria is en blijft nog steeds een zeer relevante ziekte. Hoewel het in deze regio normaal gezien niet voorkomt, is het wel prevalent in tropische gebieden. Lang geleden toen er nog veel moerassen in Europa waren, kwam malaria ook hier voor. Sinds het "drain the swamp" beleid is de ziekte hier echter compleet verdwenen. De laatste wereldwijde malariacijfers dateren van 2018¹. Er werden 228 miljoen gevallen gerapporteerd. Hiervan stierven 405.000 mensen. De meerderheid daarvan waren kinderen van nog geen 5 jaar oud, een hoop kinderen die het leven is ontnomen.

Laat ons eens dieper duiken in hoe malaria exact werkt.

De verwekker van deze ziekte is *plasmodium*, dit is een stam van eencellige organismen. Er bestaan verschillende types die malaria veroorzaken, zoals bv. *P. vivax*, *P. ovale*, *P. malariae* en

P. falciparum (dit zijn de meest bekende ziekteverwekkers). Hiervan is *P. falciparum* de gevaarlijkste. Vrouwelijke anopheles muggen (de vector)² vissen deze eencellige organismen op door een gastheer te bijten. Dit kunnen verscheidene zoogdieren zijn zoals mensen, varkens, muizen etc. Het virus plant zich voort in de mug (tot sporozoïeten, een kiemstadium), en komen dan terecht in de speekselklieren van de mug. Dan komt de mens in het spel. Bij een beet door de

besmette mug bereikt het virus de bloedbaan. De sporozoïeten verplaatsen zich al vlug naar de lever. Hier zullen ze zich verder vermenigvuldigen (tot merozoïeten), en na verloop van tijd terug vrijkomen in de bloedbaan. Dit kan soms maanden duren, waardoor je dus maanden met het virus kan rondlopen zonder het te weten. Vervolgens repliceren ze zich verder in de bloedbaan. Zo kan een mug weer toetasten en de cirkel is rond.



¹ Meest recente WHO rapporten over malaria
² Overbrenger van een ziekte tussen gastheren

Hoe worden we nu eigenlijk ziek?

Zolang dat deze *Plasmodia* zich in de lever repliceren hebben we er zelf eigenlijk weinig last van. Het is vooral op het moment dat ze zich naar de rode bloedcellen begeven en daar beginnen repliceren dat wij in de problemen komen. Hier spelen een aantal factoren een sleutelrol. Als eerste komen de merozoïeten na een replicatie vrij uit rode bloedcellen door deze te doen barsten. Dit kan op termijn leiden tot bloedarmoede. Bij dit

“ Het is vooral op het moment dat ze zich naar de rode bloedcellen begeven en daar beginnen repliceren dat wij in de problemen komen. ”

barsten van rode bloedcellen komt ons eigen immuunsysteem echter ook op gang, waardoor er plotse koortsaanvallen zullen optreden. Door de replicatiecycli van *Plasmodia* hebben deze koortsaanvallen vaak een bepaalde frequentie. Dit gebeurt vooral in de types malaria die minder gevaarlijk zijn en minder soorten bloedcellen infecteren. *P. falciparum* is echter in staat om alle types rode bloedcellen



te infecteren en heeft daardoor heel irreguliere koortspopstoten. De kans op levensgevaarlijke bloedarmoede is hier dan ook een stuk groter.

De belangrijkste doodsoorzaak van malaria is cerebrale malaria, wat bijgevolg ook de belangrijkste oorzaak van massale kindersterfte is. Terwijl de *Plasmodia* zich in een rode bloedcel bevindt, exprimeert³ het een bepaald eiwit op het celmembraan van rode bloedcellen. Dit kan ervoor zorgen dat rode bloedcellen beginnen samenklitten. Deze eiwitten worden ook door ons immuunsysteem als vreemd aanzien, waardoor het zich zal activeren. Tijdens de ontstekingsreactie die ons eigen immuunsysteem veroorzaakt komen er bepaalde stoffen vrij die stolling van bloed faciliteren. Dit in combinatie met de grotere, aan elkaar geklitte bloedcellen kan er voornamelijk in de hersenen voor zorgen dat haarvaten verstopt raken. Hierdoor vallen delen van de hersenen zonder zuurstof en sterven die cellen snel af. Dit is enorm dodelijk en zelfs bij tijdige behandeling sterft nog steeds een groot deel van de patiënten. Hetzelfde proces kan ook in andere organen optreden.

Trucjes van mens en malaria

Malaria is dus een vrij gevaarlijke ziekte, maar ver van 100% dodelijk. Kinderen die in endemische gebieden leven worden over het algemeen zeer vaak gestoken op jonge leeftijd. Wanneer ze de 5 jaar halen hebben ze een heel grote kans om nooit aan malaria dood te zullen gaan, op voorwaarde dat ze gedurende hun hele leven frequent gestoken worden.

Mensen die daarentegen wonen in gebieden waar malaria wel aanwezig is, maar niet zo talrijk, zullen nooit in staat zijn om een



accurate immuunreactie op te bouwen. In die gebieden sterven vaker ook volwassenen.

Hier zijn nog twee mooie voorbeelden van menselijke evolutie tegen malaria. Het Duffy-antigen dat voorkomt als een soort bloedgroepsysteem kan door *Plasmodia* makkelijk worden gebruikt om de rode bloedcellen binnen te dringen. Dit antigen is in endemische gebieden van malaria volledig weggeselecteerd in de evolutie. Een tweede mooi voorbeeld is dat sikkelcelanemie er nog veel voorkomt. Dit is een aandoening waarbij rode bloedcellen vervormen en inefficiënt worden. Dit is niet altijd zo tof om te hebben, maar wel bijzonder effectief tegen malaria.

Malaria zelf heeft ook een paar truken achter de hand om te overleven. Zo zouden besmette rode bloedcellen snel worden vernietigd als ze door de milt passeren. *Plasmodia* zijn spijtig genoeg in staat dit op een of andere manier heel succesvol te vermijden. Verder kan het virus zichzelf ook vrij goed beschermen tegen ons immuunsysteem, omdat het zich het grootste deel van zijn leven in onze cellen bevindt, waardoor het moeilijk wordt opgemerkt door het immuunsysteem. Dit vormt onder andere een probleem voor het ontwikkelen van effectieve vaccins.

³ Het tot uiting brengen van een stof

Wat kan je er tegen doen?

'Voorkomen is beter dan genezen' zegt het gezegde, en dat is hier dus ook de sleutel tot succes. Het zeer bekende muskietennet is heel effectief, helaas zitten daar vrijwel altijd gaten in. Het minder gezonde DEET werkt redelijk tegen muggen (in Oost-Europa kan je van die onverantwoord hoge concentraties kopen die wel echt goed werken). Een kleine tip: DDT werkt naar het schijnt ook erg goed om muren mee te besproeien en zo huizen te beschermen, al is dit natuurlijk wel een verboden product in Europa.

Verder is er een medicament op de markt dat preventief redelijk goed werkt, namelijk hydroxychloroquine en analogen (wat volgens Trump ook een wondermiddel is tegen het coronavirus). Daar knelt echter wel een schoentje. Hoewel dit het best werkende preventieve middel is wordt er gezien dat *Plasmodia* resistent worden. Er is dus druk om nieuwe analogen aan dit product te vinden waar er minder resistentie tegen is. Helaas is het grootste probleem met malaria dat er niet veel geld gaat naar dit onderzoek, omdat het rijke westen er nu eenmaal geen last van heeft. Een klein weetje, waar de hippies onder jullie waarschijnlijk gelukkig van zullen worden is dat het middel dat in ziekenhuizen wordt gebruikt tegen malaria

gebaseerd is op Chinese kruidenthee (pas even op voor je Chinese kruidenthee als het beste medicijn ter wereld gaat beschouwen. Een aantal jaar geleden is er massief nierfalen geweest door bepaalde soorten Chinese kruidenthee)

Ik denk dat we kunnen vaststellen dat *Plasmodia* dus echt wel vuile parasieten zijn. Ook hier hebben we te maken met een parasiet die vlot kan springen van dier naar mens,



zo is er een aantal jaar geleden de *P. knowlesi* ontdekt bij mensen, die daarvoor enkel bij apen werd gevonden. Het ziekteproces is erg vernuft en heeft een massale sterfte tot gevolg. De nog voorlopig niet zo tropische temperaturen van

// Helaas is het grootste probleem met malaria dat er niet veel geld gaat naar dit onderzoek, omdat het rijke westen er nu eenmaal geen last van heeft //

Europa beschermen ons nog tegen deze ziekte en we zullen er op erg korte termijn niet zo veel last van hebben. Maar dit zou op langere termijn met de klimaatverandering toch wel eens een heel ander verhaal kunnen worden. Het zou niet enkel solidair zou zijn om wat meer budget te laten gaan naar onderzoek voor beter werkende producten tegen malaria, het is ook nog niet zo dom naar onze eigen toekomst toe.

Volgende keer gaan we verder met een minder complexe parasiet, en dat zou weleens de aarsworm kunnen zijn.

WAARNEMINGSTELEX

door Michiel Soenen



Normaal gezien organiseren we met de NWG een jaarlijks twitchweekendje. Daarin gaan we met een groep op zoek naar die zeer zeldzame dwaalgasten. Van de jaar ging het weekendje doorgaan van 10 tot 11 oktober, maar door coronakkefetjes hebben we onze verantwoordelijkheid genomen en dit niet laten doorgaan. Maar ik kan u zeggen dat wij waarschijnlijk de volgende opsomming ook wel gevonden/gezien zouden hebben.

Ringessietje in het zwin.

Een ringessie* kan al eens iets interessant opleveren, zeker tijdens de trek waarbij de verdwaalde exemplaren pardoos een net invliegen. Het was 12 oktober, een mooie herfstdag, niet te warm, niet te koud, ideaal. In het zwin waren ze bezig met een ringessie. De gewoonlijke vogels vlogen erin, totdat er plotseling een roodkeelnachtegaal (*Calliope calliope*) gevonden werd tussen de mazen. Minder dan een uurtje later werd ook nog een witkeelgors (*Zonotrichia albicollis*) gevangen. Allebei waren het pas de tweede exemplaren uit waargenomen in België.



Roodkeelnachtegaal- Wouter Faveyts

Het najaar is altijd een heel speciale tijd voor de spotters onder ons, want dan is het tijd voor de najaarstrek. Duizenden vogels trekken voor de winter van hun broedgebieden naar hun warmere overwinteringsplaatsen. Hoewel vogels zich goed kunnen oriënteren durft het wel eens een keer fout te lopen, zo durven er al eens Siberische en Amerikaanse vogeltjes aan onze prachtige kust neer te strijken.

Bij de roodkeelnachtegaal was dit het eerste exemplaar dat levend werd waargenomen, de vorige was ten prooi gevallen aan een huiskat. Deze vogels overwinteren in Zuid-oost Azië, hij was dus flink uit koers geraakt. Zoals de naam zegt heeft de roodkeelnachtegaal een prachtige felrode keel, spijtig genoeg was het exemplaar dat gevangen werd een juveniel en deze zijn iets minder spectaculair dan de volwassen mannetjes. Al blijft het een heerlijke vogel!

Bij de witkeelgors was het wel duidelijk zichtbaar waaraan deze vogel herkenbaar is. Ook hij was flink uit koers want deze gors komt helemaal van Noord-Amerika. Deze prachtige vogel kon zelfs de volgende dag nog geobserveerd worden, in tegenstelling tot de roodkeelnachtegaal. Die werd na het vrijlaten niet meer teruggevonden en was ribbedebie. Conclusie: een legendarische dag voor vogelend België.

Witkeelgors- Wim Debruyne



Nieuwe Belg??

Maandag 26 oktober staat bij velen in het geheugen gegrift. In het weekend daarvoor was er een rondvliegende vale gierzwaluw opgemerkt, maar rond 15u22 (plaatselijke tijd) zag Stijn Baetens plotseling een andere gierzwaluw. Een huisgierzwaluw (*Apus affinis*) beter gezegd, een knaller van formaat. Want als deze wordt goedgekeurd door de vogelorganisaties is dit de eerste huisgierzwaluw ooit waargenomen en geregistreerd in België. Al kan het natuurlijk zijn dat er duizend jaar geleden ook eentje overgevlogen is, maar daar is geen documentatie van. Enfin, de huisgierzwaluw, het is een prachtig beest met een opvallende witte stuit die normaal gezien warme oorden gewend is, meer bepaald Marokko en Algerije.

Diezelfde maandag hebben een 50-tal vogelspotters nog het geluk gehad om hem te mogen zien, want de volgende dag was onze nieuwe Belg al weer weg. Tot spijt van vele vogelspotters die om 5 uur 's ochtends uit hun bed gekropen waren om te zoeken naar dit beest. Want de huisgierzwaluw slaapt op de grond/in een boom, maar dus niet in de lucht. Dit nieuws liet velen hopen dat de huisgierzwaluw ergens een slaapplekje had gevonden en de volgende dag nog te bezien zou zijn. Maar niet dus, SIPTA ALOM

Groetjes, stay safe en hou jullie ogen open hé!

*Ringessie is eigenlijk hetzelfde als ringvangst, daarbij wordt de vogel opgemeten, gewogen en gecheckt vooraleer het geringd wordt. Met die ring kunnen ze dan weten vanwaar welke vogel afkomstig is, zo zijn er kokmeeuwen in België met Deens ringen. foto achtergrond: Huisgierzwaluw- Filip De Ruwe

Natuurbeheer



foto: Pili Verbinnen

HISTORISCHE GEOGRAFIE EN BEHEER

Leider waarom beheren Wij? (deel 1)



Andries Devogel

Of het veel saaiere, maar meer correcte: "hoe het ontstaan en veranderen van het Vlaamse landschap natuurbeheer noodzakelijk maakte". We presenteren u: deel 1! Dit artikel behandelt de aloude levensvraag "waarom beheren wij?". Dit bedoel ik niet (uitsluitend) in de zin van "Welke (ecologische) voordelen heeft beheren?" maar eerder hoe het zo ver gekomen is dat sommige Vlaamse landschappen en landschapselementen niet zonder beheer kunnen. Het Vlaamse landschap zit immers vol met landschappen en landschapselementen zoals weidelanden of rijen knotwilgen die beheerd moeten worden om hun eigenheid niet te verliezen. Je kan dus stellen dat dit artikel aan weides geweid is.¹ Nog niet geboeid? Weet je niet in welk geval die kennis interessant zou kunnen zijn? Lees dan maar gauw het uit het leven gegrepen voorbeeld hieronder!

Lijst der vaktermen en moeilijke woorden

- ancien régime (AR) (letterlijk: 'het oude bestuur') een historische periode in West-Europa tussen ongeveer 500 en 1800 n.Chr, dus tussen de val van het West-Romeinse Rijk en de Franse Revolutie. Deze periode werd gekenmerkt door een agrarische economie, rigide sociale structuur (standenmaatschappij) waarin opklimmen zo goed als onmogelijk was ('arm geboren, arm sterven'), sterke invloed van de Kerk en een politiek landschap beheerst door erfelijke koningen, clerus en adel. Met de Franse Revolutie (1789 - 1799) werden al deze eeuwenoude sociale, politieke, culturele en economische structuren omgeworpen. Eneuh, waarom is dat belangrijk? Zulke tijdsgebonden sociale, politieke, economische en culturele structuren bepalen het landschap. Je moet landschap immers begrijpen vanuit menselijke denkbeelden (zie later)
- Natuurbeheer is het door de mens beheren van de natuur om ze te beschermen, bewaren en/of te herstellen. Natuurbeheer neemt vele vormen aan, afhankelijk van het landschapstype dat beheerd wordt. Voorbeelden zijn: hooien, boskap, plaggen, exotenbestrijding en knotten
- Landbouwareaal is de totale oppervlakte die men voor landbouwactiviteiten gebruikt.

Een gesprek met een pieper leidt tot nieuwe inzichten

Je hebt het waarschijnlijk als eens meegemaakt op een beheeractiviteit: zwaar zwoegen, razendsnel rijden, zalig zweten, manisch maaien en katerend knotten. Lekker lollig en leuk allemaal! Vooral dat maaisel afvoeren is fijn, zolang je maar niet te veel hooi op je vork neemt.²

En dan gebeurt het. Een pieper, nat in het zweet en rood als een tomaat, nadert. Hij/zij/x opent zijn/haar/? mond en de woorden vloeien eruit: "Waarom sleuren we hier met dat maaisel? Kan dat niet gewoon blijven liggen?" of "Wat maakt het uit dat we die bomen knotten? Dat moeten we toch elke vijf jaar doen. Zo zinloos!" of "moeten hier nu

echt paarden rondgrazen? Ik ben al twee keer in hun gevoeg gaan staan!" Na de onbeholpen tirade, dwingt de pieper je tot antwoorden door het stellen van de allesomvattende vraag: "leider, waarom beheren wij?" Denk dan niet "Amai, wat een luie en vervelende pieper³", maar denk liever "Wat een nieuwsgierig kind! Hij/zij/x wil meer weten over beheren. Dit is een kans om aan kennisoverdracht rond beheren te doen!"

Om de vraag "waarom beheren wij?" vlot te kunnen beantwoorden moet je beschikken over voldoende basiskennis over de rol van beheerwerken in het behouden van natuur en landschap. Een mogelijk antwoord is: "Omdat deze plek om verschillende redenen speciaal is. We willen

deze plek dan ook bewaren zoals hij nu is. Dat kan enkel als we er in werken." "Wat is er dan zo speciaal aan deze plek?" vraagt de pieper. "Goede vraag!" antwoord je. "Deze plek (en de natuur in het algemeen) heeft een bepaalde waarde. Je hebt verschillende soorten natuurwaarden. De intrinsieke waarde komt neer op het bestaansrecht van alle levende wezens. Fundamentele waarde heeft alles te maken met soortenrijkdom en de ecosysteemstructuren en -processen die het leven op aarde en dus ook het voortbestaan van de mens mogelijk maken. Instrumentele waarde gaat over functionele doeleinden zoals waterbuffering. Bovendien is het hier nog mooi ook en draagt het gebied dus bij aan onze levenskwaliteit. Dat is dan relationele waarde." Ondanks

deze zwaar te verteren materie blijft de pieper je geboeid aankijken. “Ok, dus de natuur is waardevol. Maar waarom heeft specifiek deze plek nood aan beheer? Ik word daar zo moe van...” Voor de pieper terug in een klaagzang kan vervallen ga je verder: “Deze waardevolle plek heeft ons (de mens) nodig om waardevol te blijven. Neem nu de knotbomen: zonder ons zouden zij bezwijken onder hun gewicht en sterven. Wanneer we het hooiland niet zouden afmaaien, komen er teveel voedingsstoffen in de bodem en dan verdwijnen de bestaande soorten die zich aan een voedingsarme omgeving hadden aangepast. Daarom beheren wij.” BAM, nu staat die pieper met zijn/haar mond vol tanden! denk je dan. Tot die zegt “Dat de natuur waardevol is, snap ik. Dat deze plek een speciaal landschap met bijzondere planten en dieren huisvest, begrijp ik ondertussen. Dat deze plek ons nodig heeft om zo te blijven, is me ook duidelijk. Dat gaat immers niet vanzelf. Maar hoe is deze situatie ontstaan? Wie kwam ooit op het idee om te beginnen met beheren? Want ja, daardoor moeten we het nu blijven doen.” Ja lap, daar sta JIJ nu met je mond vol tanden.

Met dit korte en enorm waarheidsgetrouwe verhaal gaan we aan de slag. Na het lezen van dit meerdelig artikel zal u eindelijk die pieper van antwoord kunnen dienen!

Natuur? Geef mij maar cultuur!

JNM doet aan beheren om “de natuur” te bewaren en/of in de ongewijzigde toestand te herstellen. Wie goed oplette merkt dat ik hierboven “de natuur” tussen aanhalingstekens plaatste (en nu doe ik het weer!). Dit omdat in Vlaanderen, België en bij uitbreiding West-Europa er geen vierkante centimeter natuurlijk landschap meer te vinden is.

Ons huidige landschap is immers een sociaal product

dat eeuwenlang door de mens beïnvloed werd. Volkeren zijn gekomen en gegaan, net zoals de manier waarop zij naar de ruimte rondom hun keken en hoe ze er vorm aan gaven.⁴ Landschap heeft een waarde, een nut (zie boven), maar dat ‘nut’ is voor elke cultuur, beschaving, volk en elke tijdsperiode anders. Mensen hebben voortdurend ingegrepen in de ruimte rondom hen. Zo creëerden zij een landschap dat als het ware een uitdrukking is van hun denkbeelden en socio-economische machtsverhoudingen. Vandaar dat we eerder kunnen spreken van een “cultuurlandschap” dan



maatschappij bestaat over de milieuproblematiek komt neer op het besef dat het kapitalistisch groeimodel kosten aan het milieu impliceert: schadelijke effecten van economie en menselijk handelen op het milieu (waar landschap dus een deel van uitmaakt). Dat besef en die bezorgdheid monden uit in acties om het milieu te redden en onze natuur te bewaren.

Ok, nu zijn we dus terug bij dat ‘bewaren’ dat we zo belangrijk

over een “natuurlandschap”. Ook vandaag blijven wij het landschap vormgeven, het is een eeuwigdurend proces. Alleen ziet dat vormgeven er vandaag de dag anders uit omdat we nu anders kijken naar mens, maatschappij en milieu dan pakweg 1000, 500, of zelfs 100 jaar geleden.

We bekijken even een concreet voorbeeld van dit proces. In onze hedendaagse maatschappij koppelen wij, of toch de meesten onder ons, de natuur aan een fundamentele en relationele waarde (zie boven). De bezorgdheid die in onze

vinden. We zagen net dat wat we eigenlijk willen bewaren geen echte natuur is, maar een door de mens eeuwenlang vormgegeven landschap. Is het dan wel de moeite om voor deze natuur te strijden? NATUURLIJK!⁵ We hebben aanwijzingen dat ons cultuurlandschap veel meer biodiversiteit kent dan de ongetemde oerbossen die tot de laatste ijstijden (+/- 10 000 jaar geleden) onze streken bedekten. Dat was immers nogal een monotone bedoening.

¹Laatste plaats in de categorie flauwe woordgrappen in de Euglena 2020
²Runner-up in de categorie flauwe woordgrappen in de Euglena 2020
³“Vervelende pieper”: is dat geen pleonasme?
⁴Let op: dit werkt ook omgekeerd. Hoewel de mens het landschap vormgeeft vormt het landschap ons ook! Schoolvoorbeeld: Inuit-cultuur waar er 37 verschillende woorden voor ‘sneeuw’ zijn.
⁵Is dit zelfs wel een grap?

Als natuurbeheerders streven we dus eerder naar het behoud/herstel van het cultuurlandschap zoals dat bestond voor de industrialisatie en kapitalistische economie. Dit is het cultuurlandschap dat tot stand kwam tijdens het ancien régime. Dat cultuurlandschap was veel rijker aan soorten dan die ‘ongetemde wildernis’ ervoor en ook rijker dan ons huidige cultuurlandschap. Daarom is het herstellen van het AR-landschap dan ook het streefdoel van natuurbeheer! En daarom schrijf ik een artikel over hoe dat landschap tot stand kwam en weer verdwenen is. *ploing* (Er valt een frank).

Wat hebben we tot nu toe geleerd?

- Menselijke activiteit ligt aan de basis van ons landschap: natuur in Vlaanderen is cultuurlandschap (geen ongetemde wildernis)
- Het cultuurlandschap ontstond aan het begin van het ancien Régime
- Met beheerwerken willen we een cultuurlandschap onderhouden dat uit het einde van het ancien Régime stamt



Ongetemde wildernis (tot circa 10 000 v.C.)	Langzame ontwikkeling van landbouw in onze streken (10 000 v.C – 800 v.C)	Landbouw wordt grootschaliger in de klassieke oudheid (800 v.C – 500 n.C)
Bos, bos, bos, bos, bos en bos. Saaaai...	Hoezo dat bos begint te verdwijnen?	Met al die verschillende landschappen begint dat hier al serieus divers te worden!
Traditionele landbouw creëert een divers landschap tijdens het ancien régime (500 – 1800)	Industriële samenleving en achteruitgang traditionele landbouw (1800 – 1945)	Post-industriële samenleving (1945 – nu)
Bos, hooiland, akkers, heide,... Biodivers AF!	“Natuur nuttig? Kan je er dan geld mee verdienen ofzo? Hahaha” *laughs in bourgeoisie*	En waar is het cultuurlandschap? Op, op, Alles is op!

“ We streven eerder naar het behoud/herstel van het cultuurlandschap zoals dat bestond voor de industrialisatie ”

Een historisch overzicht van de evolutie in het Vlaamse landschap

Maar euh, waar kwam dat cultuurlandschap uit het AR vandaan? Hoe komt het dat dat verdwenen is? Welke wijzigingen doorging het landschap in Vlaanderen? De transformatie van wild natuurlandschap naar cultuurlandschap is een werk van lange adem geweest. Vandaar dit historisch overzicht. Je kan de transformatie van

ons landschap niet begrijpen als je niet weet hoe de politieke en socio-economische verhoudingen veranderd zijn. Het landschap werd en wordt immers vormgegeven vanuit een veranderende behoefte (en technologisch vermogen) van de mens. Het is daarnaast belangrijk om te weten dat ook de natuur een menselijke eigenaar heeft die bepaalt hoe het landschap er uit ziet. Zo iets noemen we owner-driven change (In ‘t Engels en al want dit is een serieus artikel zenne!).



Middeleeuwse prent over de Romeinse landbouw.

1ste fase: landbouwgrond en bescherming (500 – 900 n.Chr.)

In de eerste twee eeuwen van deze periode halveerde de bevolking in West-Europa.⁶ Dat merkte je ook aan het landschap: grote delen van West-Europa waren nog bedekt met loofwoud en nederzettingen vond je enkel op open plekken die als landbouwgrond gebruikt werden.

Na de val van het Romeinse Rijk hadden de meeste mensen maar één behoefte: veiligheid. West-Europa kende onder de Romeinen een periode van relatieve stabiliteit en nu de Romeinen weg waren, viel ook die stabiliteit weg. Daarom stelden vele boeren zich in ruil voor voedsel en bescherming in dienst bij een grootgrondbezitter. Wie veel grond had, had veel macht omdat grond voedsel kan opleveren. Deze grootgrondbezitters in onze streken waren voortaan de Salische Franken, een Germaans volk. Voor de invoering van de Euro had je in Europa immers Salische, Franse, Luxemburgse, Zwitserse en Belgische Franken.⁷

Wijzigingen in het landschap waren een initiatief van deze Germaanse grootgrondbezitters. Toen omstreeks 500 n.Chr.

de Franken zich massaal kerstenden (chique woord voor bekering tot het christendom) verschenen de eerste abdijen. Ook zij beïnvloedden het landschap, de verandering of het behoud van 'de natuur' ging namelijk uit van de toenmalige grondeigenaars (owner-driven change, remember?). Ok, dus het landschap werd bepaald door de Frankische en Romeinse machthebbers en later ook nog door de christelijke religieuze orden. Maar hoe moeten we dat nu concreet zien?

Vlaanderen bestond in de vroege middeleeuwen vooral uit wouden met daarin verschillende zeer grote domeinen.⁸ Op deze domeinen woonden en werkten onvrije boeren (lijfeigenen en horigen). Lijfeigenen behoorden de heer toe alsof ze landbouwgereedschap waren. Hun situatie is te vergelijken met die van slaven. Horigen waren geen slaven, maar hoorden wel bij de grond zoals bijvoorbeeld een schop of een riek bij de grond hoorde. Zij mochten niet verhuizen of afreizen naar andere domeinen. Deze twee groepen van onvrije boeren werkten voor de heer in ruil voor voedsel en bescherming.

⁶ Dat had vooral te maken met epidemieën, invallen andere volkeren (zoals de Germanen en Hunnen) en verminderde landbouwopbrengsten te wijten aan een kouder klimaat.

⁷ Oke, dit is echt de laatste flauwe grap, beloofd.

⁸ 'Domein' komt van het Latijnse Domus, wat 'heer' betekent. Woonplaats/eigendom van de heer (grootgrondbezitter) dus.

Iedereen onvrij? Neen hoor! In gebieden waar het toen moeilijker was om aan landbouw te doen (de Kust, de Kempen), had je ook vrije gronden van vrije boeren.

Het domein van de grondheer bestond meestal uit drie delen:

De centrale boerderij en het vroonhof
 - Versterkte hoeve of burcht met landerijen, bedoeld voor de heer en zijn familie.
 - De akkers van de heer werden bewerkt door lijfeigenen.
 - Op het vroonhof bevond zich de kerk en de molen. De molen was cruciaal want hij was nodig om granen tot meel te vermalen. Meel werd gebruikt om brood van te maken. In ruil voor het gebruik van de molen moesten de boeren karweien uitvoeren voor de heer. Als je weet dat de mensen toen voornamelijk brood aten, blijkt die molen verdomd noodzakelijk.

De tenures
 - Gronden waarop de boerenfamilies leven die afhankelijk zijn van de heer (grond en bescherming). Ze horen bij de heer, zoals de grond en de horigen.
 - De horigen werden verplicht tot het leveren van diensten (karweien) en betalingen in natura aan de heer (cijnzen).
 - Het is in deze periode en dit systeem dat 'verkavelen' zijn oorsprong vindt. In het oud-Germaans betekent *Kabla* 'houten stokje' en in het middelnederlands (Germaanse taal die in onze contreien tot de 16de eeuw gesproken werd) betekent *Cavele* 'staafje om te loten, lot, aandeel'. In dit geval van landbouwgrond. Verkavelen, weliswaar kleinschaliger dan nu, vindt zijn oorsprong in de collectieve verdeling en uitbreiding van het

landbouwareaal in de vroege middeleeuwen.

De 'gemene' of woeste gronden
 - Stukken grond die niet voor de graanbouw gebruikt werden. Het gaat hier om bossen, hooilanden, visvijvers, graasweiden,... Het belang van deze gebieden was zeer groot. Denk maar aan het laten grazen van vee of het sprokkelen van hout, dat zowel als werkmateriaal als brandstof gebruikt werd. Omwille van het algemeen belang dat deze gronden 'woest' bleven, waren deze gronden gemeenschappelijk bezit van de domeininwoners.
 - Ondanks het belang van de gemene gronden werden zij bij bevolkingsstijging gebruikt om de landbouwgronden uit te breiden. In de vroege middeleeuwen bleef de bevolkingsstijging echter bescheiden.

Het vroegmiddeleeuwse domein probeerde zelfvoorzienend te zijn (autarkisch). Regionale en internationale handel bestond wel, maar hun aandeel in de economische activiteit van het domein was eerder gering. Het domein was eerder een gesloten economie die nauwelijks afhankelijk was van handel met de buitenwereld. Er woonden daarom naast boeren ook ambachtslieden die de heer en boeren voorzagen van afgewerkte producten (werktuigen, kledij, huisgerei,...).

Het landschap werd gekenmerkt door de toenmalige socio-economische verhoudingen. Landschapselementen die verwijzen naar macht en status (burcht, kerk, molen) waren te vinden op het vroonhof terwijl de tenures en de gemene gronden voornamelijk een economische functie hadden. De tenures werden verdeeld (verkaveld) onder de horigen.

2de fase: groeiende bevolking, groeiende vraag (900 – 1450 n.Chr.)

In de volle middeleeuwen onderging de maatschappij enkele ingrijpende

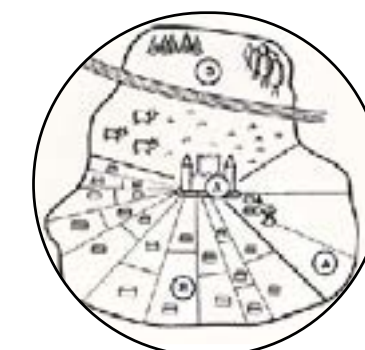


Een typisch Vlaams landschap een dorpskern omringd door open fields en wat restanten van gemene gronden (bos en hooilanden)

veranderingen die ook het landschap troffen.
 - Feodale vorstendommen ontstonden (macht van koningen neemt af).
 - De bevolking nam opnieuw toe en de (voedsel)productie moest volgen.
 - Heropleving van de steden en de stedelijke economie.
 - Wijzigende verhoudingen tussen boeren en heren (meer vrijheid voor de boeren).

We gaan het hier vooral hebben over de bevolkingstoename. Tussen de jaren 700 en 1000 n.Chr. herstelde de bevolkingsevolutie traag. Als gevolg daarvan nam de vraag naar voedsel- en nijverheidsproducten toe. Hoe heeft men die groeiende vraag aangepakt?

Nieuwe landbouwtechnieken
 De bevolkingsdruk zorgde voor enkele grote vernieuwingen:
 - Het drieslagstelsel: Een boer deelt zijn grond in 3 'slagen' en wisselt steeds af tussen: zomergranen, wintergranen en braak (zodat de grond kan rusten). Zo is er minder kans op hongersnood na een



het domaniaal systeem

winter, meer oogst dan bij het tweeslagstelsel (2/3 i.p.v. 1/2) en meer variatie het menu (winter- en zomergranen).
 - De karploeg die sneller en nauwkeuriger ploegde.
 - De eg hielp de aarde verbrokken voor het zaaien.
 - Paarden werden voortaan de trekdiere (daarvoor ossen) + verbeteringen zoals het gareel en het hoefijzer.
 - Dorsvleger versnelde het dorsen van granen
 - Wind- en watermolens om granen fijn te malen

Migratie naar minder bevolkte streken
 Na de verovering van Oost-Europa (het 'Oostland') door de Franken, verhuisden veel Hollanders en Vlamingen om deze nieuwe gronden te ontginnen.

Ontginning van nieuwe gronden
 Een eerste methode om landbouwproductie te verhogen, was het uitbreiden van het landbouwareaal. Welke gebieden kwamen daarvoor in aanmerking?
 - Gemene gronden: weiland en bossen.
 - Gebieden die tot dan toe als ongunstig werden gezien om aan landbouw te doen: kustgebied en heide.

Uitbreiding van de landbouwgronden was onder meer mogelijk op de gemene gronden. Hiervoor moesten hooilanden en bossen wijken. Waar in deze periode ontbost

werd, is vandaag soms nog terug te vinden in de namen van dorpen en gemeenten, zoals via het woord rooien = 'Rode' (VB Sint-Genesius-Rode). Echter: lang niet alles werd ontbost! De mensen hechtten een fundamentele en instrumentele waarde aan het bos. Men wist maar al te goed dat bos kappen het verlies van brandstof, bouw materiaal en voedsel zou betekenen. Bovendien was het bos een jachtgebied van de heer. Zo is bijvoorbeeld het zoniënwoud, voor velen een voorbeeld van "oernatuur", bewaard gebleven omdat de lokale heer hier kwam jagen. Het feit dat hij eigendomsrecht over dit stukje "natuur" had verklaart dus het voortbestaan van dit landschap (owner-driven).

Hooilanden waren van nature ongeschikt om aan landbouw te doen of te bebouwen. Daarvoor waren ze veel te nat. Om de weidegronden om te zetten in landbouwgrond werden deze gedraineerd. Sommige gebieden waren echter onmogelijk te draineren met de toenmalige technologische

middelen. Dan maar als hooi- en grasland behouden! Zo ontstonden de halfnatuurlijke graslandschappen met hun broekbosjes en wilgenstruwelen zoals wij die vandaag kennen. Deze werden gemeenschappelijk "beweid" (dorpskudden). Soms werden riviervalleien zelfs voorzien van irrigatie om de hooiproductie op te voeren.

Door de uitbreiding van gronden ontstonden de typische grote open landbouwgronden (open fields) zoals wij die vandaag kennen. Deze open landbouwgronden werden ook wel kouters genoemd. De relatie tussen kouters en de nederzetting werd waarschijnlijk bekomen in het kader van de hiervoor besproken Frankische indeling van het domein: landbouwgronden (tenures/vroonhof) en de gemene gronden.

Zal deze relatie tussen mens en "natuur" in evenwicht blijven? Spoiler alert: neen (kijk naar de wereld om je heen).

Wordt vervolgd...



Wat betekent dat nu voor ons landschap en natuurbeheer vandaag?

- Gebieden die 'van nature' niet voor landbouw geschikt waren, werden ook door de mens beïnvloed (bijvoorbeeld graaslanden voor vee, halfopen bossen en hooilanden). Daar ontstonden unieke nieuwe biotopen.
- Bescheiden bevolkingsstijging tussen 8e en 10e eeuw leidde tot een uitbreiding van landbouwgebieden. Daardoor verdwenen sommige biotopen.
- De invloed van de mens op de natuur bleef al bij al beperkt. Uiteindelijk bleven spier- en windkracht van mens en dier de voornaamste energiebron. Bevolkingsstijgingen waren niet spectaculair en werd afgeremd door de limieten van de landbouwproductie.
- De relatie tussen mens en zijn gecreëerde landschap was een evenwichtsrelatie. Dit moest ook zo. De mens had dat landschap nodig om te overleven en had er dus alle belang bij dat het landschap in stand gehouden werd. De natuur had een economische betekenis.

Bibliografie

- BASTIAENS (J.) & ERVYNCK (A.), "Natuurbehoud en archeologie: op zoek naar een verloren tijd" in Euglena, jaargang 27 nrs. 3 - 5 (herwerking van hun studie voor het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed)
- GHIJS (J.), "Wat is knotten?" in Euglena, jaargang 37 nr.3
- GORIS (G.) (red.), Stora 3ASO. Leerboek, Wommelgem 2006.
- GOVAERTS (S.), "Een pleidooi voor historische ecologie" in Euglena, jaargang 34 nr.3
- GYSELINCK (T.), "Natuurbeheer van wat?" in Euglena, jaargang 31 nr.2
- SCHELFHOUT (S.), "Kleine landschapselementen" in Euglena, jaargang 28 nr.6
- SCHOWANEK (S.), "De zoektocht naar het natuurlijke bos" in Euglena, jaargang 34 nr.1
- TYS (D.), cursus historische geografie. Vrije Universiteit Brussel: bachelor in de geschiedenis. (academiejaar 2015 - 2016)
- VAN DER HEYDEN (D.), "Visies op natuur" in Euglena, jaargang 39 nr.4

GROTE HEROÏSCHE WERKDAG AAN HET HELLEVEN

Beheren tussen boommarter en kamsalamander

Al ongeveer vijf jaar beheert JNM-afdeling Akerland het Hellevan, een klein natuurgebiedje in Kalmthout dat ingesloten is tussen een bedrijventerrein enerzijds en het Klein Schietveld (militair domein) anderzijds. Een initiatief waar wij als Beheerwerkgroep natuurlijk alleen maar enthousiast van kunnen worden. Meer zelfs, we besloten er ons roemrijke Groot Heroïsch WerkWeekend te organiseren, stevast één van de toppers op onze activiteitenkalenders. Maar helaas, op het laatste nippertje vernamen we dat weekendjes niet langer mochten doorgaan. Gelukkig zijn JNM'ers flexibel! Het weerhield ons er niet van om in groten getale toch af te zakken naar het station van Heide, 's morgens vroeg op zaterdag 17 oktober. Niet voor een weekend, maar wél voor een Grote Heroïsche WerkDag. En heroïsch werd het zeker.

Ploeteren voor de dansers van het ven

Een kort fietstochtje later arriveerden we aan het Hellevan en gingen we in drie groepjes aan de slag. Één van de teams nam het Hellevan zelf onder handen. Het Hellevan is een poel die in 1998 terug uitgegraven werd in opdracht van de gemeente. Onlangs werd de zeldzame kamsalamander er voor het eerst sinds de jaren 1990 teruggevonden. Een groot succes voor het natuurbeheer van het gebied. Jeugdbonders van afdeling Akerland volgden de populatie op met fuiken en wisten maar liefst een vijftiental

“ Er werden zelfs jonge exemplaren aangetroffen, een teken dat het goed gaat dus. ”

verschillende salamanders te strikken. Kamsalamanders kan je namelijk individueel herkennen aan het donkere vlekkenpatroon op de verder oranje buikzijde. En er werden zelfs jonge exemplaren aangetroffen, een teken dat het goed gaat dus. En dat willen we graag zo houden.

Om de populatie kamsalamanders een duwtje in de rug te geven, konden onze dappere vrijwilligers zich uitleven met het verwijderen van grote lisdodde langs de randen van de poel. Kamsalamanders houden immers van afwisseling



Raf Vanisterbecq

tussen stukken met een dichte watervegetatie en stukken open water. In deze vegetatievrije stukken vindt namelijk in het voorjaar hun bijzondere baltsritueel plaats. De mannetjes bewaken er een territorium waarin ze een soort van dans uitvoeren om de vrouwtjes te verleiden. Om ervoor te zorgen dat dit voortplantingsspel ook in de volgende jaren nog kan plaatsvinden, moeten er dus open stukken in de poel aanwezig blijven. De waterpakken werden aangetrokken en we gingen aan de slag. Een dagje ploeteren, lisdodde uittrekken, rieken en sleuren later hadden onze werkkrachten het klusje geklaard, het hele Hellevan rond. Zo mogen we volgend jaar terug een nieuwe generatie salamanders verwachten.

Rododendrons en paardenkracht

Maar de kamsalamander is niet de enige coole soort die er voorkomt. Tussen de poel en het Klein Schietveld strekt zich een aangeplant dennenbos uit. En dankzij beelden van cameravallen weten we dat dit de thuis is van een boommarter, nog zo'n zeldzame en iconische



foto: Raf Vanisterbecq



verschijning. In tegenstelling tot de steenmarter, zijn nauwe verwant die vaak in bebouwd gebied wordt teruggevonden, leidt de boommarter een teruggetrokken bestaan in bossen. Mede daardoor zal je dit prachtige roofdier niet zo snel tegenkomen.

Ook in het bos lieten we de spierballen rollen. De twee overige teams gingen er onverschrokken het gevecht aan met grote rododendronbosjes. Deze exoten woekeren in grote delen van het gebied en nemen daarbij het licht af van jonge boompjes, die het o zo nodig hebben om te groeien. Maar het verwijderen van rododendrons is gemakkelijker gezegd dan gedaan! Ze vormen enorme struiken met een netwerk van stengels die ondergronds met elkaar verbonden zijn. Gelukkig kregen we versterking in de vorm van vier trekpaarden, een hele hoop extra spierkracht. Ze hielpen met het uittrekken en afvoeren van de rododendrons.

Maar ook de spierkracht van onze eigen BWG'ers en andere geïnteresseerden mocht er zeker wezen. Tegen de vroege avond was de voortgang duidelijk zichtbaar en waren grote lappen rododendronstruik met de grond gelijk gemaakt. Stel je voor wat we hadden kunnen verwezenlijken als we een heel weekend de tijd hadden gehad...

Honger als een paard

Na een deugddoende dag arbeid trokken we terug naar Heide om de tweede helft van de beroemde BWG-slogan 'Goe werken, goe eten!' eer aan te doen met een lekker pak friet. En zo kwam er alweer een einde aan de Grote Heroïsche WerkDag en restte ons enkel nog onzekerheid over de toekomst. Hoe lang zal het duren eer we nog eens samen de handen uit de mouwen kunnen steken? Dat is bij het opstellen van dit artikel nog een vraagteken. Maar we kunnen ons niets beklagen. We hebben alles uit de werkdag gehaald wat

we konden en zo nog maar eens bewezen wat de waarde kan zijn van een hoop JNM'ers met veel werklust. Bij deze dus een dikke merci aan iedereen die heeft meegeholpen aan het beheren van het Helleven en het bos.

We zien elkaar gauw terug.
Stay safe.



foto: Simon Vandepitte

Nog meer leuks



foto: Hanne Bergers



foto: Simon Vandepitte



Oliver Mechthold

Het hoofdbestuur, de projectteams, de raad van bestuur en het personeelsteam hebben de afgelopen periode niet stilgezeten. Ontdek hieronder wat ze allemaal hebben gedaan, of juist van plan zijn: van online samenwerkingsruimtes opzetten tot vormingen naar de afdelingen brengen, verweven met zotte natuurstudie en op een bordje 'jaarfocust' gepresenteerd aan een nieuw personeelslid. Tja, vage zinnen horen bij het leven. Maar dus, hieronder een greep uit de gebeurtenissen van 'nationaal'.

Jaarfocust

De jaarfocust is een instrument dat het hoofdbestuur gebruikt om de doelen die binnen onze huidige beleidsnota staan te realiseren. Jaarlijks kiest de raad van bestuur (RvB) een nieuwe jaarfocust, en dit jaar is dat dus ledenwerving. We merken dat vele afdelingen niet zo veel leden hebben, sommige moeite hebben met leden werven en andere snakken naar nieuwe leden. Alle ploegen binnen het HB (hoofdbestuur) werken samen aan oplossingen. Hierbij focussen we ons op ini's en vrijwilligers werven, aangezien deze het meest nodig zijn.

Nieuw personeelslid: welkom Charlotte!

Op het nationaal bondssecretariaat te Gent werken 7 personeelsleden. Ze ondersteunen de werking, garanderen een zekere continuïteit en hebben stuk voor stuk een gigantisch groot hart voor JNM. Sinds 16 november is het aantal personeelsleden gestegen naar 8. Charlotte is 'de nieuwe!'. Charlotte zal zich ontfemen over onze communicatie en een grote rol spelen in het traject naar een nieuwe website. Omdat dit best veel is zal je Charlotte 5 dagen in de week op het bondssecretariaat aantreffen, een voltijdse job dus.



De praktische ploeg gaat op stap met Praktische Patrick!

De PP (praktische ploeg) heeft zich in nauw gezelschap van Praktische Patrick al van haar beste kant laten zien. Maandagavonden werden georganiseerd, tenten werden gecontroleerd en genaaid, de techniek was helemaal in orde op het Nazofé én ontleenkoffers worden ondertussen volop klaargemaakt. En het is nog maar december, op naar een geslaagde kampenzomer als je het mij vraagt!

Vormingsploeg: let's do VOM's!

De Vormingsploeg (VP) zal zich dit jaar laten gaan in de VOM's (vorming op maat), vooral gericht aan en op afdelingen. Corona is nog steeds in't land, dus ook daar heeft de VP een oplossing voor: online VOM's. De VP zal proberen om ook online kwalitatieve en zot leuke VOM's te geven!



NWG: nieuwe zomer, nieuwe kans, nieuw busje

De Natuurstudiewerkgroep (NWG) probeert volgende kampenzomer opnieuw om met het 'natuurstudiebusje' langs te gaan op kampen. Dit jaar kon dat niet doorgaan vanwege het coronavirus, volgende zomer doen ze een nieuwe poging. Het gedacht alleen al, zot veel natuurstudie op alle kampen: ik word al laaiend enthousiast, jij ook?



Sharepoint



Sharepoint, watte? Oh ja, op het moment dat je dit leest zal een deel van het HB overgestapt zijn naar Sharepoint, of binnenkort overstappen. Sharepoint wordt dé nieuwe online samenwerkingsstool voor het hele HB (hoofdbestuur). De ploegen, projecten, personeelsleden... zullen er allemaal samen op werken. Dit om alles te centraliseren, eenvoudiger documenten te bewaren en te delen en de interne communicatie binnen het HB te verbeteren. Want nu werken we op gigantisch veel verschillende Google Drives, is er een apart mailsysteem, komen verslagen op de website en dan is er ook nog eens de JNM-Data met alle (gearchiveerde) documenten... chaos noemen ze dat! Daarom stappen we over. Zit jij in het HB? Gene paniek, de ploegvoorzitter helpt je op weg als het zover is.



Waarover brainstormen we tijdens corona?

door Anna Verhoeven

Een project is een 'tijdelijke bezigheid' in JNM. Ideaal als je met een idee zit dat geen werkjaar duurt, of niet meteen de mogelijkheid of de zin hebt om vaak naar Gent te komen om met een ploeg te vergaderen, maar wel om samen met andere JNM'ers iets te doen. Projecten kunnen uiteraard ook wel vanuit het HoofdBestuur komen, maar dan proberen we dit zoveel mogelijk over de ploegen heen te doen en verschillende JNM'ers erbij te betrekken. Zit je met een idee of heb je vragen over een project? Mail naar Anna, de projectcoördinator, via proco@jnm.be! Een volledig overzicht van alle projecten binnen JNM én meer uitleg per project, vind je op www.jnm.be/projecten

PROCO?

Hé, stop jij hier ook even? Neem wat tijd en zet je gemakkelijk. Ik wil me hierbij even voorstellen. Mijn naam is Anna en ik stel me graag kandidaat om proco te worden. Het komende jaar wil ik op een coronaveilige manier met verschillende JNM'ers aan de slag om ze te ondersteunen in het opstarten, heropstarten of opvolgen van super leuke JNM-projectjes. Om jullie al even te laten proeven worden hieronder enkele projectjes die momenteel lopende zijn kort ingeleid. Er is nog plaats voor meer; dus heb jij een spetterend idee, een geweldig gekke gedachte die je graag ten uitvoer wil brengen? Laat iets van je horen!



Meer oude sokken!!

Dit jaar gaan we met enkele helden* nadenken over oude sokken. Niet omdat ikzelf bijna oude sok wordt en mijn toekomst wil 'veilig stellen'. Nee, integendeel: ik denk gewoon dat er veel vlakken zijn waarop we onze werking rond oude sokken kunnen verbeteren. Dit zijn enkele ideeën die ik heb: De expertise van oude sokken vaker betrekken/gebruiken. Serieus, onze oude sokken zitten echt o-ve-ral in de milieu- en natuursector. Kunnen we daar bij onze inhoudelijke activiteiten niet meer gebruik van maken? Monies. Niet dat ik echt geld uit de zakken van oude sokken wil kloppen (oké, een klein beetje), maar op het moment van schrijven hebben we 79 steunleden. 79! Waarvan - een ruwe schatting- de helft de afgelopen 5 jaar oude sok is geworden. Dat kan beter. Met meer steunleden krijgen we meer geld, zijn meer oude sokken betrokken bij JNM en op de hoogte van wat we doen... En wat zouden we daar allemaal niet mee kunnen doen. Oudesokkenwerking. Op dit moment gebeurt dit hier en daar wel wat informeel, of blijven oude sokken elkaar af en toe tegen het lijf lopen, maar we ondersteunen dit amper vanuit JNM. Toch zouden we zo oude sokken meer betrokken kunnen houden, hen ook na JNM zich JNM'er laten voelen... En dat kan dan weer helpen om de eerste ideeën beter uit te werken. En nee, Natuurpunt is niet de 'oudesokkenwerking van JNM'!

Ik heb dus heel wat ideeën, maar wat we effectief gaan doen, hangt van de werkgroep af. We kunnen verschillende kanten op, en ik wil zeker niet alles gedaan krijgen. Als we al op één vlak een vooruitgang zouden kunnen maken, kan dat al heel wat betekenen voor JNM! Eenmaal we weten wat we willen, zullen we jullie dus verder op de hoogte brengen.

Hopelijk tot snel!
Jorn Van de Velde

**Deze helden zijn Jana Schelfhout, Emma De Backer en Robin Van Den Broeck. Kortom: zeker nog plaats voor jou!*

Luisterverhaal

Er was eens, heel lang geleden... of dat is toch hoe de meeste sprookjes beginnen. Wie weet begon dit verhaal ooit ook zo. Maar nu is er toch wel een concreter idee gevormd. Een groepje enthousiaste JNM'ers kwamen op het idee om een luisterverhaal te schrijven. Op dit moment wordt er hard aan andere zaken gewerkt en ligt dit project even stil, maar niets is spannender dan jij die dit nu leest en misschien wel vol enthousiasme mee wilt denken over dit luisterverhaal! Enthousiaste mailtjes zijn welkom via Loes Breekelmans: loes.breekelmans@gmail.com

Onze eigen JNM-limonade, hoe cool zou dat zijn?

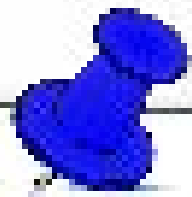
Wel, het kan, want eigenlijk zijn we daar stiekem al mee bezig. Of het is te zeggen: het is een work in progress. We hebben al ons eigen biertje, nu willen we dus ook heel graag onze eigen limonade. Biosano, die nu ook instaat voor alles wat onze Blonde Tapuit betreft, is al zeer enthousiast om hier iets verder mee te doen. Er zijn dan ook al verschillende pistes ter sprake gekomen die we kunnen volgen in de creatie van onze eigen limonade. Wat moet er nu eigenlijk nog gebeuren? Een finale keuze maken in welke piste we willen meegaan, afspraken maken met Biosano en eventuele brouwers, een etiket ontwerpen en last but not least onze uiteindelijke limonade aan de wereld voorstellen! Help je hier graag aan mee, geef me een seintje, want alle creatieve en enthousiaste handen zijn welkom -> wipper@jnm.be



Column Jaar van de laatste: en dat was de startdag



Jorn Van de Velde



Ondertussen zijn we door corona alweer vergeten hoe enthousiast we in het begin van het werkjaar nog waren - konden zijn - over de JNM-activiteiten die weer van de grond kwamen. De hoop op een beter werkjaar was er. En zoals alle goede werkjaren, begon ook dit met een startdag. Mijn laatste afdelingsstartdag. En meteen ook de eerste, denk ik, die ik miste.

Ik had er goede redenen voor: het was het beste moment om mijn laatste hoofddanimatorcursus voor te bereiden. Toch deed het een beetje pijn. De afdeling, waar ik jaren in meegedraaid heb, die ik heb zien groeien, heb zien krimpen, en voor corona weer hoopte te zien groeien, waar ik zoveel aan bijgedragen heb, heb ik geen laatste startdag gegund. Hoewel: is het echt zo? Zijn al die redenen niet voldoende om te zeggen: het is oké? Het is tijd om los te beginnen laten?

Ondertussen staat er een leidingsploeg klaar waar ik zelf jaren leiding aan gegeven heb. Die ik heb zien groeien, van rondhollende piepers over ini's op de grens tussen enthousiasme en stoerdoenerij tot de leiding die ze nu zijn, en de nog betere leiding die ze ongetwijfeld zullen worden. Ik heb mijn best gedaan, heb kennis proberen doorgeven, en probeer dat nu nog een beetje te doen. Dan kan ik de startdag toch missen?

Ik vraag me soms af in welke mate leiding zoals ikzelf een unicum is. Ik ken er nog anderen, maar evengoed ken ik voldoende mensen die op tijd beslissen om hun afdeling achter te laten. Het 'ik heb al genoeg gedaan'-gevoel. Ik begin dat gevoel, op de grens van mijn 25e, nu te ontdekken, maar probeer er toch nog tegenin te gaan. Tegelijkertijd zijn er velen die dat op hun 20e, 21e, of zelfs vroeger al ervaren. Is dat niet jammer? Dat lijkt me kennis die niet doorgegeven raakt, leiding die niet ondersteund wordt. Maar waar loopt het dan fout? Zijn dat de mensen in kwestie die iets meer moeite moeten doen? Moeten wij als JNM meer inzetten op leiding ondersteunen?

Ik weet het niet. Daarom dat ikzelf al geprobeerd heb om de vicieuze cirkel te doorbreken door voldoende lang leiding te geven, zodat een groep er niet op hun 16e alleen voor komt te staan. Zodat zij niet op hun 21e moe zijn van het leiding geven, en weer een nieuwe groep 16-jarigen op hun eentje de JNM-wereld moet ontdekken. Ik denk dat er genoeg onder ons zijn die dit herkennen. Wordt het niet stilaan tijd om daar een einde aan te maken?

DE API'S

Wie zijn de API's?

Hanne Gevaert
(personeelslid)

Mirte Eyckerman
(vrijwilliger)



Wat is API?

API staat voor
Aanspreekpunt
Persoonlijke integriteit

Waarvoor kan je de API's contacteren?

Je kan als lid van de JNM terecht bij de API's als je geconfronteerd werd met een integriteitsschending. Denk hierbij aan thema's als pesten, agressie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, etc.

HULPLIJNEN

De API's zijn er voor jou, maar misschien praat jij liever met iemand die los staat van JNM of iemand wiens job volledig om hulpverlening draait. Hier vind je enkele organisaties die je daarbij kunnen helpen. Meer vind je op jnm.be/hulplijnen



Jongeren tussen 15 en 25 jaar kunnen hier terecht met om het even welke vraag. Je kunt langsgaan, bellen of chatten met een medewerker. Dit kan anoniem en is allemaal gratis.

www.JAC.be



Voor jongeren tussen 10 en 20 jaar die vast zitten en willen praten met een professionele therapeut. Je kan er tot 10 sessies krijgen, anoniem en gratis. Contacteer per Tejo-huis.

www.tejo.be/vind-een-tejo-huis/lijst



Voor iedereen die dringend nood aan een gesprek heeft omdat je even geen uitweg ziet of erg bezorgd bent om iemand van wie je denkt of weet dat deze met zelfmoordgedachten rondloopt.

24/7 telefonisch bereikbaar, anoniem en gratis op 1813.



BIJ VRAGEN OVER GEWELD

Voor kinderen, jongeren en volwassenen met een vraag over geweld, van welke aard ook. Anoniem chatten en bellen is mogelijk.

1712 (tijdens werkuren)
of 1712.be/chat

AANkondigingen

foto: Hanne Bergers



Giften

In 2020 krijg je uitzonderlijk 60% belastingvermindering met je gift, normaal is dat 45%. Doe je dus een gift van €100 in 2020, dan kost je dat eigenlijk maar €40.

Info

Giften zijn broodnodig voor de JNM: ze geven onze organisatie een extra duwtje in de rug. Een duwtje dat meer dan ooit welkom is, zeker in deze vreemde tijden. Daarom besliste de regering Wilmès dat de belastingvermindering voor giften uitzonderlijk in 2020 is opgetrokken van 45% naar 60%. Het plafond voor belastingvermindering voor giften werd ook verhoogd van 10% naar 20% van het netto belastbaar inkomen. Een ideaal moment dus om een gift te doen aan de JNM! Als je gift (in totaal) minstens €40,- bedraagt in 2020, dan krijg je van ons begin 2021 een fiscaal attest.

Jouw steun maakt het verschil!

Met een gift van...

€15,- kunnen we een activiteit organiseren voor 20 'piepers' (7-12 jarigen).

€40,- kunnen we een inhoudelijk natuurstudiepakket samenstellen voor onze zomerkampen, om meer jongeren kennis te laten maken met de natuur.



€100,- kunnen we 5 kinderen in kansarmoede een jaar lang activiteiten aanbieden.

Stort je bedrag naar keuze op BE54 5230 8073 5397 met de vermelding "JNM Gift".



Basis animator Cursus

Hé jij daar!

- | | |
|------------|--|
| Ben jij... | Ouder dan 16 jaar of word je 16 jaar in 2021? |
| Wil jij... | Dolgraag piepers en ini's leren animeren? |
| Kan jij... | Niet wachten om zelf beestig leuke JNM-activiteiten in elkaar te steken? |
| Wil jij... | Graag leren hoe je dat moet doen én daarbij een superleuke week beleven? |

Dan hebben wij maar één boodschap voor jou... Kom mee op BAC!

BAC staat voor Basis AnimatorCursus. Daarin word je een week lang ondergedompeld in de wondere wereld van het animator-zijn. Je leert JNM-activiteiten in elkaar boksen van A tot Z en alle kneepjes van het vak om piepers en ini's te begeleiden. Op het einde van BAC kan je vlot meedraaien in het bestuur van je afdeling, mee kampen organiseren en de beestigste activiteiten voor piepers en ini's uit je mouw schudden! En door een intense, geweldige week op BAC samen met andere cursisten hou je er ook nog eens fantastische vriendschappen aan over!

Overtuigd? Mooi zo! Hier is wat jij nog moet weten:

JNM voorziet een BAC in de krokusvakantie (13/02 - 20/02) en één in de paasvakantie (03/04 - 10/04)

Inschrijvingen voor beide cursussen gaan open op 1 december, om 9u.

Wees er snel bij, want de plaatsen zijn beperkt! JNM'ers die ingeschreven waren voor BAC Herfst maar door corona niet konden meegaan, krijgen voorrang. Daarom is het aantal plaatsen dus een beetje beperkter. Gelukkig organiseert JNM deze krokus 2 cursussen in plaats van één. Waardoor je dus keuze hebt uit BAC krokus 1, 2 en BAC Paas.

BAC is een cursus, geen kamp. Naast veel sfeer en plezier op BAC verwachten we ook wel dat je aandachtig de sessies volgt en enthousiast meedoet! Zodanig dat je helemaal klaar bent om na de cursus stage te volgen :)

Specifiek per afdeling

Wil je dat jouw gift bij een specifieke afdeling terecht komt? Dat kan! Stort je bedrag naar keuze op BE54 5230 8073 5397 met de vermelding "JNM Gift - [naam van de afdeling]." Wil je bijvoorbeeld een gift doen van €40 aan afdeling JNM Fruitstreek? Dan is de vermelding bij je bankoverschrijving de volgende: "JNM Gift - JNM Fruitstreek".

Meer info en contact

Vragen, meer info of hulp nodig? Anne-Sophie staat voor je klaar.

Je kan Anne-Sophie bereiken via anne-sophie@jnm.be



foto: Loes Adriaenssens



Prijzen kunnen variëren op de webshop en/of in de fysieke winkel



Leven op onze planeet David Attenborough

Leven op onze planeet, vraag je je soms wel eens af wat dit precies allemaal inhoudt? In dit boek met dringende, maar hoopvolle boodschappen voor de toekomst vind je er alles over terug. Kijk door de ogen van de man die de natuur een stem gaf. Hij neemt je mee op een spannende reis door zijn ervaringen en ideeën over de natuur.

€20,00/ ledenprijs: €17,00



De landpissebedden van België

Pissebedden kan je in België doorheen het hele land vinden, verborgen onder stenen, bloempotten, dood hout, afgevalen bladeren en zoveel meer. Wanneer je eens eentje tegenkomt kan je vanaf nu met dit boekje op zoek gaan naar welke soort je pad kruist. Zo krijgen deze kleine diertjes ook een naam.

€25/ ledenprijs: €21,25



JNM-tas in stof (kikker)

Op zoek naar een nieuwe mooie zak, turnzak of boodschappentas om al je kerstinkopen mee te doen? De Jnm-tas met onze coole kikker op kan je hierbij helpen!

€2,50/ ledenprijs: €2,13

JNM Winkel
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Openingsuren:
di - vrij: 14u - 18u
eerste zat v/d maand: 10u - 18u

Webshop:
www.jnm.be/winkel



Kite Falco

Zin om deze winter vogels te spotten aan de kust die op doortrek zijn? Met deze verrekijker ontdek je misschien wel een zotte soort zoals bijvoorbeeld de drieteenstrandloper!

€365,00/ ledenprijs: €328,50